

СТАНОВИЩЕ

на д-р *Костадин Костадинов Рабаджиев*, професор в Катедрата по Археология, Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, член на Научно жури със заповед № РД 38-195/ 27.03.2018 г., в уточнение на предходна заповед № РД 38-154/ 22.02.2018 на г-н Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“,

относно: дисертация на *Димитър Георгиев Чернаков* за получаване на образователната и научна степен „доктор“, на тема: *Некрополите на културния комплекс Коджадермен – Гумелница – Караново VI*, научен ръководител: доц. д-р Петя Георгиева.

Предложеният за защита труд се състои от две части: Текст и Приложения. Текстът е структуриран във въведение, пет глави и заключение, в края е приложен списък на ползваната литература (262 стр. текст). Приложението включва каталог на гробове в селищата (кат. № 1-106) и каталог на гробове и ситуации без скелетни останки извън селищата (кат. № 1-237); също и табла с илюстрации (28), типологически таблици (19), диаграми (10), карти (2).

Темата: Представите за света на мъртвите, реконструирани в гробни комплекси, погребални практики и гробен инвентар, са били винаги актуална тема в археологическите изследвания, било заради богатството от паметници и регистрирани ситуации в археологическите проучвания, било от любопитството към тайнство, в което всички сме съпричастни. Дисертацията на Димитър Чернаков е нарочена да обобщи погребалните практики в една значителна територия от Източните Балкани – тази на културата Коджадермен – Гумелница – Караново VI във времето на късния халколит, а това предполага дисертабилност на темата.

Структурата е рационално организирана и конкретна. Във въведението (#1) са определени целите и задачите пред изследването, прилаганите методи, бегло е очертан териториалния и хронологически обхват, дискутирани и уточнени са ползваните в работата термини. Следващата част (#2) е историографска и тя е определена като първа глава, а прегледът на литературата е въз основа на географския признак за археологическите обекти, касаещи темата, отделно за първичните пуб-

ликации на гробове, но разделено за българските земи и за Румъния, а това накъсва дискусията. В отделна част са проследени обобщителните публикации за отделни некрополи и по темата, като са изведени проблемите пред научното дирене. Всъщност тази част е въвеждаща към анализа на гробните комплекси, поради което би могла да е част от въведението. В следващата част (#3), която също е въвеждаща, е проследена изворовата база на дисертацията, като и тук подходът е географски, а това е довело до застъпване на информация и повторение. Наложително би било тази информация за некрополите и откритите в тях гробове да бе обвързана и с каталозите на гробове.

Аналитичната част на дисертацията започва с част #4, която всъщност е третата глава и е насочена към анализ на географското положение на некрополите. Очаквано и тя е подредена по географски признак, а акцентът в нея е върху топографското разположение на некрополите, също и връзката им със селищата – ориентация и разстояние. В следващата част (#5) са анализирани гробове в пространството на селища. Основателно първо са определени критериите в опит да се разграничат т.нар. „преднамерени“ погребения от тези с инцидентен характер – резултат от бедствия или войни. В такъв случай не би трябвало да се говори за „обичай“ и „отклонение“ (с. 89), тъй като случайните „заравяния“ на мъртвите едва ли биха могли да се тълкуват като резултат от ритуални практики, а по-скоро отсъствие на такива. Основна за изследването е последната част на дисертацията (#6), която е назована: „Гробове и ситуации без скелетни останки извън селищата (в некрополи и единични гробове)“. В един твърде усложнен анализ Димитър Чернаков се е постарал да обхване цялата картина на гробните комплекси като съоръжения, скелетни останки и инвентар, да възстанови погребалния ритуал и поменални практики в регистрираните днес материални следи. Но заглавието подвежда, защото в него не присъстват кенотафните погребения: в описанието за вид (с. 120) са посочени гробове с регистрирани скелетни останки (1); и теренни ситуации без човешки останки, резултат от поменални практики (2), а към вторите са отнесени тризни и символични гробове (кенотафи). Но кенотафите също са гробове и това авторът ясно е уточнил (с. 202). Затова и заглавието би трябвало да бъде: „Гробове, гробове-кенотафи и останки от поменални практики“.

Съставна част от труда са и двата каталога, в които е събрана и подредена изворовата база на изследването. Смятам, че разделянето на информацията в две отделни части – каталог на гробовете в селища и на тези извън тях, е усложнило ползването им, отделно само последната част на дисертацията е обвързана с каталожната информация. Неясно защо и информацията за некрополите на територията на днешна Румъния не е включена в тях. Тук бих споменал, че разграничаването на погребалните практики на територията на България и на Румъния – напр. в диаграма 5 (с. 227) не изяснява картината във време далеч преди националните граници.

Изтъкнатите тук препоръки се отнасят най-вече към структурата и организацията на текста, те са съпътстващ, понякога задължителен елемент на обемния и труден анализ, пък и вероятно резултат от различен подход към реконструкция на миналото. Това, което лично бих препоръчал, е по-ясен изказ, който тук на места е тромав, пък и не винаги еднозначен.

Научните приноси: Избраната тема е обемна и трудна за анализ, най-вече по отношение на изворовия материал. Липсата на обобщени изследвания на отделните некрополи е пречка, която трудно може да бъде преодоляна. И това Димитър Чернаков е постигнал, освен с упорито издирване в публикации и музейни депа, но и с личното си участие в археологически проучвания по темата на неговата дисертация. Тук виждам и основния принос на направеното от него. Другото е обемният и труден анализ да обобщи картината на погребалните практики в една значителна територия за времето на късния халколит. Така той е получил възможност да демонстрира умението си да анализира обемен изворов материал, с доброто познаване на артефакти и ситуации от праисторията на Балканския изток. Приложеният списък на приносите (с. 243-244) коректно представя свършеното от докторанта.

* * *

Авторефератът е написан съгласно изискванията и отразява отчетливо структурата и достиженията на дисертационния труд. Списъкът с публикациите по темата на дисертацията включва 10 статии в утвърдени научни издания, от които 3 в съавторство. Каталогите са прилежно оформени, с формализирана инфор-

мация и добре илюстрирани паметници. Карти, таблици и графики подпомагат анализа и илюстрират идеите на автора.

В заключение бих подчертал приносния характер на дисертацията, задълбочения анализ на дискутираните комплекси и ситуации, добрата осведоменост за тяхната археологическа среда и за сходни процеси в праисторията на Балканите, както и на литературата по проблемите, които те поставят. Предложеният за защита докторат е успешен опит да се систематизира известното за погребалните практики във времето и пространството на културния комплекс Коджадермен – Гумелница – Караново VI, а това е и основанието ми да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен *доктор* на **Димитър Георгиев Чернаков** за неговата дисертация.

София, 8 май, 2018 г.

С уважение:

Костадин Рабаджиев